

Sociální patologie II

Okruhy ke zkoušce

- **Sociálně patologické jevy spojené s prostředím rodiny. Poruchy funkcí rodiny, typologie dysfunkčních rodin.**
  - vymezení pojmů ve vztahu k tématu (např. rodina, rodina jako dynamický systém; společenský subsystém; sociální systém a systém sociálních rolí - 5 elementů; strukturovaný celek; instituce a vztahová síť; orientační a prokreační rodina; domácí násilí, stalking; krizová intervence;)
  - Funkce rodiny - obsah a příklady porušení
  - Pásma funkčnosti rodiny podle J. Dunovského (kdy se využije sanace rodiny; kdy cílený intervenční zásah)
  - Prostředí rodiny respektující potřeby dítěte - (význam respektování potřeb, příklady porušení) (adekvátně stimulující, koherentní, s možností kontroly, citově stabilní a respektující, podporující, bezpečně limitující) - jak se projevívá v narušení oblasti funkcí rodiny
  - Problémy současné rodiny (oblasti; sociální události předvídatelné, nepředvídatelné, odvrátitelné, neodvrátitelné)
  - DOMÁCÍ NÁSILÍ - vymezení, projevy, agresor a ohrožená osoba - charakteristika, syndrom týrané ženy, fenomén Jekyla a Hyda; fáze; řešení, prevence
- **Syndrom CAN (EAN), možnosti prevence.**
  - vymezení pojmů (např. syndrom CAN; zanedbávání, týrání, zneužívání, deprivace, subdeprivace, Münchhausenův syndrom by proxy, organizované zneužívání, rituální týrání, systémové týrání, sekundární viktimizace, Medein komplex, Shaken Infant Syndrom, Stockholmský syndrom)
  - příčiny vzniku
  - zanedbávání - rizikové děti, rizikovní rodiče; deprivace - typy, typy dětí trpících deprivací; diagnostika; důsledky; obranné mechanismy
  - týrání- rizikové děti, rizikovní rodiče; diagnostika; důsledky; obranné mechanismy
  - zneužívání- rizikové děti, rizikovní rodiče; diagnostika; důsledky; obranné mechanismy; syndrom Homealone
  - terapie a prevence
  - Syndrom EAN - formy, znaky, pachatelé, faktory, specifika, důsledky; domácí násilí na seniorech x EAN
- **Šikana a kyberšikana; možnosti prevence rizikového chování spojeného s informačními technologiemi.**
  - vymezení pojmů (šikana, kyberšikana, ekonomická šikana)
  - druhy šikanování, formy kyberšikany
  - projevy šikanování

- fáze šikany
  - agresor, oběť
  - metody řešení
  - prevence (zejm. školní primární prevence)
- ***Násilí na pracovišti, mobbing, bossing a prevence.***
    - Vymezení pojmů (agresivita, agrese, násilné chování, mobbing)
    - AGRESIVITA - příčiny vzniku agresivity; teorie agrese; druhy agresivity - instrumentální, spontánní, predátorská, mateřská, frustrační, benigní a maligní, sexuální, autoagrese, heteroagrese)
    - Násilí na pracovišti - vymezení, příčiny, projevy, fáze, následky
    - Leymannovo pravidlo; behaviorální a subjektivní definice
    - šikana a mobbing - rozdíl
    - typy násilí na pracovišti (mobbing, bossing, staffing)
- ***Extremismus, rasismus a možnosti prevence.***
    - Vymezení pojmů (extremismus, rasismus, ideologie, fašismus, antisemitismus, xenofobie, anarchismus, sociální skupina, parta, gang, sociální facilitace, deindividualizace, dav, hatecrime, sociální distance)
    - Sociální skupiny - znaky; pozitivní a negativní zaměření; význam a vliv; typy sociálních skupin - klasifikace (příklady); skupinová koheze; skupinová dynamika; sociální vykořenění; Vliv skupiny na jedince (konformita, inovace, skupinová polarizace, skupinové myšlení, poslušnost); Pojmy: sociální facilitace, deindividualizace, sociální distance; význam skupiny; parta (pozitivní, negativní; organizované, poloorganizované, neorganizované); gang; dav
    - Vymezení extremismu, nástroje, dělení - základní znaky
    - prevence
- ***Problematika skupin se sektářskými rysy.***
    - vymezení pojmů (sekta, kult, fanatismus, fenomén dvojí tváře - dvoustupňová image)
    - sektářské rysy
    - motivy vstupu do sekty - dle věku (mladí lidé, středí věk, staří lidé); saturace potřeb jedince jako motiv vstupu do sekty
    - fáze - vznik závislosti na náboženské skupině
    - techniky manipulace využívané v rámci sekt (vliv na prožívání, myšlení, chování, sebepojetí)
    - příklady sekt v rámci ČR (struktura)
    - Prevence - viz také metodický materiál (příloha MDPP)
- ***Body image a její sociálně patologické projevy.***
    - vymezení pojmů (body image, poruchy příjmu potravy, sebesystém, sebepojetí, tělesné sebepojetí, BMI)
    - faktory působící na vznik poruch příjmu potravy

- typy poruch příjmu potravy a jejich charakteristika (záchvatovité přejídání, noční přejídání, ortorexie, drunkorexie, bigorexie, anorexie, bulimie, restriktivní porucha příjmu potravy, cibofobie)
  - příčiny vzniku
  - léčba a prevence - viz také metodický materiál (příloha MDPP)
- **Typy závislosti, nealkoholové a alkoholové, závislosti jako společenský problém. Prevence a léčba. Etiologie vzniku.**

ZÁVISLOST NA PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTKÁCH - ALKOHOLISMUS, DROGOVÁ ZÁVISLOST

- vymezení pojmů (závislost, alkoholismus, sociologie alkoholismu, pijácká kariéra, alkoholemie, zdravotně rizikové užívání alkoholu, alkoholový abstinenční syndrom, syndrom závislosti, psychoaktivní látky, akutní intoxikace, abúzus, adiktologie, relaps, recidiva, flashback)
- psychoaktivní látky a jejich účinky
- současné „trendy“ a jejich důsledky (nikotinové sáčky, žvýkací tabák, kratom, výrobky s obsahem CBD, HHC, nové psychoaktivní syntetické substance, psychomodulační látky x návyková látka x psychoaktivní látka)
- typy závislosti na návykových látkách (somatická, psychická)
- příčiny vzniku závislosti na návykových látkách
- příčiny a důsledky zneužívání alkoholu a závislosti na něm
- typy alkoholové závislosti - typ alfa až epsilon; chronický alkoholik
- 4 druhy "sociálních definicí" alkoholu - Bales
- funkce konzumace alkoholu
- charakteristika psychických poruch při alkoholových závislostech - Delirium tremens, Korsakovova psychóza, Alkoholická halucinace, Halucinatorní psychóza, Paranoidní psychóza, Dipsománie, Okénka)
- 4 období - fáze alkoholismu (vývoj vzniku závislosti na alkoholu)
- prevence alkoholismu (primární, sekundární, terciární) - příklady, cíl
- vývoj vzniku závislosti na nealkoholových drogách - fáze
- důsledky abúzu nealkoholových psychoaktivních látek
- příklady projevu abúzu různých psychoaktivních látek (opioidy, sedativa, hypnotika, analgetika, stimulantia, halucinogeny, kanabioidy, organická rozpouštědla)
- sociální důsledky závislosti na psychoaktivních látkách
- léčba závislosti na psychoaktivních látkách (základní přehled)
- prevence (také viz příloha MDPP)

NEALKOHOLOVÉ ZÁVISLOSTI a jiné vybrané psychické poruchy

- vymezení pojmů (návykové a impulzivní poruchy, nelátkové závislosti, patologické hráčství, patologický hráč, workoholismus, pyromanie, kleptomanie, trichotilomanie,
- GAMBLERSTVÍ (odlišení od hráčství a sázkařství; rizikové skupiny; teorie vysvětlující příčiny vzniku; fáze patologického hráčství; tři fáze uzdravování; typické znaky emočního prožívání, změny uvažování a hodnocení, změny v oblasti motivace, typické znaky chování; sociální důsledky; léčba)

- WORKOHOLISMUS (změny v oblasti psychiky - prožívání, uvažování, jednání; vývoj vzniku závislosti na práci
  - PATOLOGICKÉ NAKUPOVÁNÍ - charakteristika
  - NETHOLISMUS - charakteristika
  - ONIOMANIE - charakteristika
  - NOMOFOBIE – charakteristika
- ***Sociálně patologické aspekty nezaměstnanosti, bezdomovství a chudoby.***
    - CHUDOBA - vymezení chudoby (objektivní, subjektivní, absolutní, relativní, příjmová); vymezení souvisejících pojmů - materiální deprivace, sociální minimum, životní minimum, existenční minimum; ohrožené skupiny; příčiny a důsledky; model naučené bezmocnosti ve vztahu k chudobě; koncepty chudoby (stará, nová, viditelná, skrytá, potlačená, relativní, absolutní, objektivní, subjektivní, konsenzuální koncept chudoby; subkultura chudoby
    - NEZAMĚŠTNANOST - vymezení pojmů: např. "nezaměstnaný"; work x job; míra nezaměstnanosti (vymezení; obecná x registrovaná); Typy (dobrovolná, frikční, systémová, cyklická, sezonní; neúplná zaměstnanost, jobstagnation, nepravá nezaměstnanost); rizikové skupiny; význam práce pro čl., výskyt a příčiny vzniku, fáze reakce na nezaměstnanost, změny - psychika, citové prožívání, chování; rozumové zpracování nezaměstnanosti; motivace, potřeby, hodnoty; strategie zvládnání nezaměstnanosti; nezaměstnaná žena/muž; životní styl dlouhodobě nezaměstnaných; důsledky nezaměstnanosti (možná ztráta stigmatu; patologie aj.); možnosti pomoci (instituce; rozdíl mezi aktivní a pasivní politikou zaměstnanosti)
    - BEZDOMOVECTVÍ – vymezení; rizikové skupiny; typy bezdomovectví dle ETHOS výskyt a příčiny; osobnost bezdomovce; důsledky; postoj společnosti k bezdomovcům; možnosti pomoci
- ***Nedobrovolná a dětská prostituce, sexuální deviace.***
    - vymezení pojmů (prostituce, veřejná a skrytá prostituce, legální a nelegální prostituce
    - Prostituce (teorie příčin; formy prostituce v ČR; ženská, mužská, dětská prostituce – specifika; tři přístupy možné regulace prostituce z pozice státu; sdružení zaměřující se v ČR na sociální práci v oblasti prostituce)
    - Instituce zabývající se prevencí
- ***Suicidalita – problém ve společnosti.***
    - vymezení pojmů (např. suicidalita, sebevražda, sebezabití, euthanasie - přímá a nepřímá, sebeobětování, afektogenní reakce, agrese, autoagrese, presuicidiální syndrom),
    - typy sebevražedného chování (sebevražda - bilanční, nevědomá, ritualizovaná, úniková, podle Durkheima - altruistická, egoistická, anomická,
    - motivy a příčiny, prostředky sebevraždy
    - vývoj tendence k sebevražednému jednání - tři fáze

- specifika z hlediska jednotlivých vývojových fází (dětský věk, adolescence, mladá dospělost, střední věk, stáří)
- sociální význam sebevražedného jednání
- vliv sebevražedného jednání na nejbližší lidi
- možnosti pomoci a prevence

- ***Kriminalita a vandalismus.***

- vymezení pojmů (např. kriminalita, kriminální chování, vandalismus, delikvence)
- teorie vysvětlující příčiny kriminálního chování
- výskyt a příčiny vzniku
- osobnost pachatele, typy pachatelů
- typologie delikventní subkultury
- kriminalita mladistvých - specifika

GRAFFITI

- vymezení pojmů (např. graffiti, oldschooll, newschooll)
- vznik a vývoj
- popis subkultury (motivy, pohnutky)
- možnosti prevence (aktivní a pasivní prevence)

- ***Penitenciární péče***

- vymezení pojmů (např. penitenciární péče, postpenitenciární péče, prizonizace, institucionalizace, ideologizace, probace a mediacce)
- průběh penitenciárního procesu
- psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody
- účel trestu odnětí svobody; míra pocitu viny
- vliv vězeňského prostředí na chování trestaných
- sociální hierarchie vězňů
- adaptační problémy po propuštění z výkonu trestu; sociální postavení člověka, který přišel z výkonu trestu
- působení na obviněné; zacházení s odsouzenými; programy zacházení; efektivita
- pomoc a terapeutická práce s trestanými

- ***Strategie prevence sociálně patologických jevů v působnosti MŠMT, MPSV a MV ČR.***

- Základní pojmy problematiky. Prevence a její druhy.
- Působení hlavních aktérů (v rámci resortu MŠMT ČR)
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.
- Tvorba preventivních programů. Certifikace programů primární prevence. Standardy.
- Metody prevence, jejich využití, efektivita.
- Strategie prevence - MV ČR, MZ ČR, MPSV

Doporučená literatura

Dle sylabu předmětu v systému IS.SLU

Především:

KOCOURKOVÁ, V. *Sociální patologie II*. Opava: FVP SLU v Opavě, 2021. (skripta)

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie - Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*.

URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociální deviace*.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*.

+ přednášky a zadané úkoly

Forma ukončení

Zkouška formou písemného testu v systému IS.SLU